

Ob 500. obletnici rojstva

P. P. Vergerija

Jožko Humar

*Letos mineva 500 let
od rojstva Petra Pavla
Vergerija in prav je, da se
ga ob tej obletnici spomnimo
tudi Slovenci, čeprav je bil po
rodu Italijan.*

Vergerij se je rodil v Kopru leta 1498 kot sin ugledne plemiške družine. Koper je takrat spadal k Beneški republiki, zato je razumljivo, da je mladi Vergerij študiral najprej v Benetkah, pozneje pa humanistične vede in pravo v Padovi. Po končanem študiju se je zaposlil kot odvetnik v Veroni, pozneje pa v Benetkah, kjer se je leta 1526 tudi poročil. Toda mlada žena mu je že naslednje leto umrla. Po ženini smrti se je odločil za cerkveno kariero in leta 1536 je bil postavljen za škofa v Kopru.

Leta 1540 se je kot zastopnik Rima udeležil zborovanja v Wormsu, mestu na severozahodu Nemčije. To zborovanje je sklical cesar Karel V., da bi dosegli spravo med katoličani in luterani. Vergerij je bil že tedaj osumljen, da se nagiba k luteranstvu.

Ker se v Italiji ni več čutil varnega pred inkvizicijskim sodiščem, se je Vergerij leta 1548 zatekel v Švico. Konec leta 1553 pa se je na povabilo württemberškega vojvode Krištofa preselil v Tübingen kot njegov svetovalc.

Tam je Vergerij izvedel za Trubarja, ki je tedaj bil pridigar v Kemptenu, mestecu na jugu dežele Württemberg. Na Vergerijevo pobudo sta se Trubar in Vergerij v začetku leta 1555 sestala v Ulmu, kjer sta se dogovorila za sodelovanje. Trubar naj začne prevajati Sveto pismo v slovenski jezik, Vergerij bo pa skrbel za finančno pomoč pri tisku.

Kot plod tega sodelovanja so leta 1555 izšle štiri slovenske knjige, po Vergerijevem nasvetu pisane v latinici, in sicer: *Abecednik*, *Katekizem*, *Evangelij sv. Matevža* ter še ena knjiga, katere avtor je bil Vergerij. Izšla je v slovenskem prevodu in italijanskem izvirniku. Naslov slovenskega prevoda je bil: *Ena molitov tih krščenikov, kir so zavolo te prave vere v Jezusa Kristusa pregnani*.

Sredi marca leta 1558 je Vergerij prišel iz Nemčije prek Beljaka v beneško Furlanijo v razkošni kočiji in s seboj pripeljal

kupe protestantskih knjig. V Nemčijo se je vračal prek Goriške in Ljubljane. O tem Vergerijevem potovanju je v slovenskem zgodovinoписju pisal samo Josip Gruden, in sicer: »S seboj je imel bale protestantskih knjig in jih brezplačno delil vsakomur, ki jih je hotel imeti.« Gruden pa ni povedal niti naslova knjig niti v kakšnem jeziku so bile pisane. Šele Fulvio Tomizza v svoji biografiji o Vergeriju (1984) poroča, da je Vergerij na tej poti vozil s seboj poleg italijanskih protestantskih knjig tudi dve slovenski, in sicer Trubarjev *Abecednik* in *Eno molitev tih krščenikov*.

Tako so, gotovo prvič, prišle med goriške duhovnike in ljudstvo slovenske protestantske knjige.

Znano je, da je v Krminu obstajalo skladišče protestantskih knjig, ki jih je tam gotovo največ pustil prav Vergerij. Leta 1558 je videmsko inkvizicijsko sodišče vodilo dolgotrajen proces proti večji skupini krivovercev iz Čedad, ki so imeli protikatoliške knjige. Na procesu so ugotovili, da so obdolženci prejemale prepovedane knjige večinoma iz Krmina. Tedaj je bil imetnik krminskega gospostva Rajmund Thurn, ki je bil znan protestant. Ko je leta 1570 opat Porcija opravljaj vizitacijo po Goriški grofiji, je izvedel, da so uslužbenci krminskega Thurna še vedno širili med ljudstvo prepovedane knjige.

Vergeriju je treba torej priznati, da je na Goriškem prvi zasejal slovenske in italijanske protestantske knjige. O tem, da je Vergerij leta 1558 po Goriškem delil tudi slovenske knjige, je doslej slovensko zgodovinoписje hote ali nevede molčalo. Vsekakor pa menim, da je Vergerijevo delo v korist slovenskega protestantskega gibanja in s tem za razvoj slovenske kulture še premalo raziskano. Italijanski zgodovinar Silvano Cavazza, sicer neutruden raziskovalec kulturnih in verskih dogajanj na območju oglejske patriarhije v 16. stoletju, je v neki reviji zapisal: »Zapisniki o kazenskem postopku proti škofu (Vergeriju) in njegovim sodelavcem so ohranjeni v oddelku Svetega sodišča Državnega arhiva v Benetkah v štirih obsežnih ovogh...«

Upravičeno lahko domnevamo, da bi se iz teh zapisnikov dalo izvedeti marsikaj zanimivega o razvoju protestantskega gibanja v Goriški grofiji, Trstu in beneški Istri, pa tudi o sodelovanju med Vergerijem in Trubarjem.

Morda se bo pojavil kak mlad slovenski zgodovinar, ki ...

Polemični mislec 16. stoletja

V Pokrajinskem muzeju v Kopru se je včeraj začela dvodnevna mednarodna konferenca, posvečena Petru Pavlu Vergeriju, ml. – Ena ključnih osebnosti reformacije

Peter Pavel Vergerij, mlajši je neločljivo povezan s slovensko reformacijo, saj je poleg Trubarja zapisan v zgodovino nastajanja slovenske tiskane knjige in ga štejejo za eno ključnih osebnosti slovenske reformacije. V posvetilu prvega dela novega testamenta leta 1557 je Trubar zapisal, da je bil Vergerij »poleg Boga prvi in najimenitnejši povzročitelj, da se je začelo prevajanje Svetega pisma v slovenščino«. To je o humanistu, filozofu in teologu, nekdanjem koprskem škofu, poudaril France M. Dolinar na mednarodni konferenci, ki so jo ob 500. obletnici rojstva posvetili velikemu Koprčanu.

Dvodnevno konferenco v Kopru, ki se je udeležujejo znanstveniki treh držav, je pripravilo Zgodovinsko društvo za južno Primorsko v sodelovanju z Znanstveno-raziskovalnim središčem R Slovenije, Oddelkom za zgodovinske in dokumentalistične znanosti Univerze v Vidmu, Zgodovinskim inštitutom Milka Kosa ZRC SAZU v Ljubljani in Pokrajinskim muzejem v Kopru. Posvetovanje, ki je posvečeno »polemičnemu mislecu Evrope v 16. stoletju«, se bo zaključilo v Čedadu sredi oktobra.

Razpravljalci so že po prvih predavanjih ugotovili, da je bilo reformatorju iz 16. stoletja posvečene premalo pozornosti. Tudi njemu gre zaslug, da so

bile natisnjene prve slovenske knjige. Trubar pa je po njegovem nasvetu opustil gotico in začel slovenščino (tudi hrvaščino) pisati v latinici. Z Vergerijem se je v preteklosti veliko ukvarjal istrski pisatelj **Fulvio Tomizza** in o njem pisal v knjigi *Il male viene dal nord*.

Vergerij, mlajši si je pridobil zaupanje papeške kurije, da je smel brati protestantske knjige. Leta 1536 je postal koprski škof, vendar je bil že od začetka v težavah, saj se ni mogel sprijazniti s tedanjimi razmerami v cerkvenih krogih. Še leta 1540 je v enem od pisem odkrito nasprotoval protestantskemu »pridigarju iz Ljubljane«, Primožu Trubarju. Kmalu pa je z gorečimi nastopi proti razmeram v

Cerkvi pridobil toliko nasprotnikov, da je beneška inkvizicija leta 1546 začela postopek proti njemu. Pozneje so ga odstavili s škofovskega položaja v Kopru, izgnali iz mesta, leta 1548 je papež zanj odredil pripor, vendar se je Vergerij umaknil v Švico. Nato je šel v Nemčijo, kjer je leta 1554 navezal stike s Trubarjem.

France M. Dolinar trdi, da si ne moremo ustvariti celostne podobe o Vergerijevih prenovitvenih težnjah, ker še nihče ni sistematično analiziral njegovih del. Navedel je tudi mnenje prof. Jožeta Toporišiča, po katerem ni osnov, da naj bi si Vergerij prvotno zamislil prevod Svetega pisma v skupni južnoslovanski jezik. Po mnenju italijanskega zgo-

dovinarja **Sergia Bonazze** pa je pomembno, da je Vergerij pridobil Trubarja za nadaljevanje začete in nato prekinjenega dela. Trubarju je pri prevajanju zagotavljal organizacijsko podporo, preskrbel finančna sredstva za tisk, zaradi kuge preselil tiskarno iz Tübingena v Reutlingen, izročil mu je navodila za prevajanje in mu ponudil pomoč pri primerjanju slovenskega jezika s teksti v drugih jezikih. Trubar je prevajal iz latinščine, ne iz izvirnih bibličnih jezikov.

Sodelovanje med Vergerijem in Trubarjem je Slovincem dalo štiri knjige: *Matejev evangelij*, dopolnjen ponatis *Abecedarija* in *Katekizma*, prevedel je tudi Vergerijevo *Eno molitev tih krščanikov*, ki so zavolo te prave vere v Jezusa Kristusa pregnani ter *Novo zavezo in psalterij*. Da sta kljub razhajanjem ostala prijatelja do smrti, dokazuje dejstvo, da je bil ob Vergerijevi smrtni postelji poleg njegovega nečaka le še Primož Trubar.

Boris Šuligoj

DELO 2.10.1998